

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ

*Дорошенко М.А., здобувач вищої освіти
Болдовська К.П., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Розрахунки є одним з найбільш масових явищ у господарському житті будь-якого підприємства. У процесі господарської діяльності підприємство вступає в розрахункові відносини з іншими підприємствами, організаціями, установами, бюджетом, профспілкою, працівниками, фізичними особами. Внаслідок неодночасного виконання обома сторонами зустрічних зобов'язань виникає дебіторська і кредиторська заборгованість [1].

Вивчення сучасних теоретико-наукових підходів до визначення сутності дебіторської заборгованості підприємства показує надзвичайне розмаїття поглядів учених (таблиця 1), які трактують це поняття як:

– заборгованість, борги (Л. Алексєєва, О. Бандурка, І. Бланк, Ф. Бутинець, В. Гвоздецький, О. Кияшко, Е. Козлова, М. Коробов, О. Кривоконь, М. Мочерний, Е. Причепій, А. Черній та ін.);

– грошові кошти, які дебітори повинні сплатити підприємству (С. Береза, Ю. Брігхем, Дж. Вахович, А. Вещунова, А. Редько, Р. Слав'юк, Дж. Хорн, Дж. Х'юстон, О. Чорненька та ін.);

– вимоги щодо оплати, боргові вимоги (І. Бернар, Г. Кірейцев, Л. Лігоненко, М. Мокришова, Л. Некрасенко, А. Суханийова, Л. Суханія, Я. Хорватова та ін.);

– права на повернення боргу, боргові права (Г. Бескота, Л. Бондарчук, Н. Зудіна, Є. Іванов, М. Кужельний, В. Лінник, О. Лищенко, Л. Черненко та ін.);

– кошти у розрахунках (М. Болюх, Н. Дембінський, І. Єфремов, О. Зінченко, Ю. Ігумнов, Л. Кручак та ін.);

– оборотні активи, вкладення в обігові кошти (Дж. Вахович, О. Іванілов, О. Любенко, Т. Мараховська, Г. Нашкерська, В. Палій, Д. Стоун, К. Хітчинг, Дж. Хорн);

– кредит (В.О. Гуня, З.В. Клепнікова, О.П. Крайник, С.В. Маркова, Т.В. Момот та ін.);

– вилучені кошти з кругообігу підприємства (Є. Дубровська, Л. Черненко);

– розмір неспроможності виконання зобов'язання (Н. Матицина).

Таким чином, більшість науковців дотримуються поглядів, що дебіторська заборгованість є боргом (заборгованістю), борговою вимогою/правом, коштами у розрахунках, оборотними активами тощо, але у багатьох визначеннях поняття дебіторської заборгованості занадто звужене й не розкривається всесторонньо і повною мірою його сутність, адже, по-перше, дебітори можуть заборгувати не лише грошові кошти, а й інші активи, по-друге, дебітори, крім прав, мають й певні обов'язки, по-третє, дебіторська заборгованість відноситься не лише до складу оборотних, а й до необоротних активів.

Таблиця 1
Систематизація основних науково-практичних підходів до визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість»
(складено автором за [2-21])

Автор, джерело	Визначення дебіторської заборгованості
Бутинець Ф.Ф. [2]	заборгованість інших підприємств чи окремих осіб з платежів даному підприємству
Бланк І.О. [3]	сума заборгованості на користь підприємства, що представлена фінансовими зобов'язаннями юридичних та фізичних осіб по розрахунках за товари, роботи, послуги, видані аванси та ін.
Кияшко О.М. [4]	сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, що виникла в результаті минулих подій, яку кредитор має право вимагати відшкодувати

Автор, джерело	Визначення дебіторської заборгованості
Брігхем Ю., Х'юстон Дж. [5]	суми, які компанії-споживачі винні нашій компанії
Кірейцев Г.Г. [6]	боргові вимоги, є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку
Лігоненко Л.О. [7]	включені до складу активів підприємства майнові вимоги до інших осіб, які є боржниками у відносинах, що виникають за різних обставин
Суханийова А., Суханія Л., Мокришова М., Хорватова Я. [8]	претензія кредитора (юридичної або фізичної особи) з метою отримання грошових коштів від боржника; є частиною ділових активів
Іванов Є.О. [9]	боргові права до покупців
Лищенко О.Г. [10]	особливий вид активу, який визначає права підприємства на отримання від контрагентів грошових коштів
Черненко Л.В. [11]	права (вимоги), що належать продавцю (постачальнику) як кредитору на отримання боргів контрагентами, та фінансовий ресурс, що тимчасово вилучений з кругообігу і підлягає поверненню в майбутньому
Нашкерська Г.В. [12]	складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг
Іванілов О.С. [13]	складова частина оборотного капіталу, яка передбачає певні вимоги до фізичних та юридичних осіб з оплати товарів, продукції, робіт
Мараховська Т.М., Любенко О.С. [14]	елемент оборотного капіталу, сума боргів фізичних та юридичних осіб підприємству
Стоун Д., Хітчинг К. [15]	вкладення в оборотні кошти, які заборговані підприємству
Гуня В.О. [16]	одна з найважливіших складових кредитної діяльності підприємства, як один з елементів для розрахунку показників її результативності
Маркова С.В., Маказан Є.В., Олійник О.М. [17]	рахунки, за якими належить сплатити грошові кошти за поставки продукції в кредит
Момот Т.В., Безугла В.О., Тараруєв Ю.О. [18]	безвідсоткова позика контрагентам
Дубровська Є.В. [19]	неоплачені юридичними та фізичними особами послуги з транспортування вантажів та/або вилу-

Автор, джерело	Визначення дебіторської заборгованості
	чені кошти з кругообігу підприємства, що мають документальне підтвердження, яке надає право на отримання боргу в вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або ін. активів
Матицина Н.О. [20]	розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку їх оплати
Хорн Дж., Вахович Дж. [21]	грошові суми, які клієнти винні за товари, роботи, послуги; частина оборотних активів

Таким чином, аналізуючи висвітлені точки зору щодо трактування поняття «дебіторська заборгованість», можна дійти висновку, що визначення її сутності неоднозначно вирішене у науковій літературі, та не дивлячись на значну кількість публікацій, питання щодо формування єдиного підходу до сутності поняття «дебіторська заборгованість», і, відповідно, особливостей формування її обліково-аналітичного забезпечення, залишаються відкритими.

Перелік посилань:

1. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2017. № 12. С. 24–36.
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. 7-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута». 2016. 831 с.
3. Бланк І. О., Ситник Г. В. Управління фінансами підприємств. Київ: КНТЕУ, 2006. 780 с.
4. Кияшко О. М. Облік дебіторської заборгованості з позицій концепції збереження капіталу. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Сер. Економічні науки*. 2009. Вип. 16 (1). С. 190–193.
5. Brigham Eugene F., Houston Joel F. Fundamentals of Ainancial Management: Concise Edition. *Cengage Learning*. 2018. 688 p.
6. Кірейцев Г. Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз. Київ: ЦУЛ, 2002. 452 с.
7. Лігоненко Л. О. Новікова Н. М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. Київ : КНТЕУ, 2005. 276 с.

8. Suhányiová A., Suhányia L., Mokrišová M., Horváthová J. Application of the Principle of Prudence in the Accounting of Slovak Businesses through the Creation of Adjusting Entries for Receivables. *Procedia Economics and Finance*. 2015. № 34. P. 311–318.

9. Иванов Є. О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства. *Вісник МСУ*. 2013. Т. VIII (1-2). С. 35–38.

10. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Держава та регіони. Сер. Економіка і підприємництво*. 2009. № 1. С. 114–117.

11. Черненко Л. В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Київ, 2008. 20 с.

12. Нашкєрська Г. В. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. № 11. С. 31–37.

13. Іванілов О. С., Смачило В. В., Дубровська С. В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 1. С. 156–163.

14. Мараховська Т. М., Любенко О. С. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Вісник Вінницького національного аграрного університету*. 2009. № 4. С. 34.

15. Hitching C., Stone D. *Accounting*. Pitman, 1984. 402 p.

16. Гуня В. О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств. *Економічний простір*. 2014. № 19. С. 124–131.

17. Маркова С. В., Маказан Є. В., Олійник О. М. Фінансовий менеджмент: навч.-метод. посібник. Запоріжжя: ЗНУ. 2013. 84 с.

18. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / Момот Т. В., Безугла В. О., Тараруєв Ю. О. та ін. Київ : ЦУЛ, 2011. 712 с.

19. Дубровська Є. В. Дослідження сутності поняття «дебіторська заборгованість». *Вісник Сумського державного університету. Сер. Економіка*. 2009. № 2. С. 202–205.

20. Матицина Н. О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 12. С. 38–42.

21. Horne J., Wachowicz J. *Fundamentals of Financial Management*: 13th ed. Front Cover. Dryden Press, 744 p.